

מחזה מול מחזה

כולל בקרבו מספר (דיא שילדערינג)
ימי פוך ילדותי השקול כד כבד
את ההלכות ימונו פה
בערבות החיים .

000000

המחנה האם נפלאה היא מניח
ואין לויעולאנו העצות משה
ולמען אהתי כפרתי הקדושה הולאתי לאור
כשיון המהג , את ה'ר'ס .

ווארשא

בית ה'ר'ב'א' ל'ס'ק

MACHZE muł MACHZE
w Warszawie
w Drukarni A. Homberg.
1861.

This Sefer has been made available by:

5314 13th Avenue
Brooklyn, NY 11219

TEL. (718) 972-0777

FAX. (718) 972-0178

A deluxe bound copy of this sefer is available at:

Biegeleisen Hebrew Book Store

4409 16th Avenue

Brooklyn, N.Y. 11204

(718) 436-1165

הספר הזה צולמה על ידי אחים גאלדענבערג

וניתן להשיג ממנו טופס מכורך, במחיר סביר, אצל:

בימ"ס ביגלאיזן

4409 16th Avenue

(718) 436-1165

Wolno drukować z warunkiem złożenia
w Komitecie Cenzury po wydrukowaniu
prawem przepisanej liczby exemplarzy.

Warszawa d. 28 Grudnia 1860.
9 Stycznia 1861.

Cenzor J. Tugendhold

מחזה מל מחזה

כולל בקרבו מספר (דיא שילדערונג)
ימי פוך ילדתי השקול בד כבוד
את ההלכות ימינו פה
בערבות החיים .

○○○○○○

המחברת הואת נפלאה היא במינה
ואין על ישראליות העניות מבלה
ולמטן אובני שפרטי הקדושה הנאמרה לאור
נרשין במחבר , את הד'ס .

ווארשא

בית ה'תל"א ל'טק

MACHZE muł MACHZE
w Warszawie
w Drukarni A. Bomberg.
1861.

Wolno drukować z warunkiem złożenia
w Komitecie Cenzury po wydrukowaniu
prawem przepisanej liczby exemplarzy.

Warszawa d. 28 Grudnia 1860.
9 Stycznia 1861.

Cenzor J. Tugendhold

מבא

זקן וימוראים כי אבינה במחברו העברים, אבחינה בסופריהם, יאראה כי אין סר מגורלם, ואין שפל מסנה חבלם בכל הארץ, כי מלבר אשר אין די שבר לעולם, באשר כי תוצאות עמם (דוא פראדוקטע איהרער פערער) כלתי עוכרוב לסותר בספרי מחברי העמים המעשרים את בעליהם, ובל ישינו גם את שקלם הדל אשר יוציאו בענים על מלאכת הרפוס כ"א ברו קלון וברו כון, כהתנגבם את מפריהם יחר לבתי הנדוכים לעת מצא, לעת צאת הנבירה על פני קרת והאיש נשאר לברו בביתו, עוד ישינו בליטות ורו חרפות מבני עמם אשר יחצו כעת לשתו מחנות, האחת והיא הנדולה ההמון הרבה אשר בכל ספר חדש ישימו תהלה, פנול הוא להם לא ירצה, והשניה הכי קטנה היא תרבה להרע מאותה הנדולה, והמה המתחכמים אשר מקרוב באו, ואשר לא נפו עוד לכתוב גם שתים או שלש דלתות כהשפה העמוקה הוואת, ואינם יורעים מאימה בכל עמל הסופר העברי, אשר נחרץ עליו לכתוב בשפה הקצרה והחסרה הוואת אשר כבר הדלה להתהלך בקרב הארץ, כשפה אשר כחישו בה בני עמם, ועונו פניה בהוראות שוא וברישות הבל, המה יארבו ברוב שכול לכל ספר חדש, ישישו לקראת כל משנה, ירועו על המחבר כנגב בעלי העתים ויעבירוהו תחת שבט הבקורת עד כי תרפינה ידיו ויעמוד מלרת, יסוג אחר, ולא יכפר בני הצדדים השנים האלה כ"א במותי ואוי נחמו גם שניהם אל אחיהם הנדכא הוה ויחוננו את עפרו וירצו גם את ספריו

מבא

ספרו וסיפו לחכם לפי מספר הימים והשנים עליהם תעבורנה, ויהי בהם ההפך מסופדי עמים אחרים אשר המה רק בעודם חיים יתמרו ככבוד סופריהם כי הישן מפני חדש ויציאו בלאומים המשיכולים אשר עיניהם אל הטוב והמועיל, ואת ראיתי מאו וזחלתי להביא ברפוס מכל אשר אתי בכתובים בשפה העבריה והשפלתי כבוד עמי אך ספר ספורים שונים למככור בלשון (אידעש טייץ) המדוברת עתה לבשתנו ולהדפתנו בתוך עמנו יושבי ארץ (ליטהויען פולין רייסען) כתבתים לטובת כנית עמי אשר עיניהן אך אל (הטייץ חומש) הנכתב בלשון עלנים ונמצאו בו מאמדות בלתי נאות להשמע על פי נשים ובתולות ישרות, לא כן המה ספורי כתובים בסגנון יפה מלאים מוסר, נקיים מכל רברי ענבים ורופי, וודו הבמת בתורת חסד ללכת משרים ולשנות מכל רע, כלמו עטופים במעטפות קדומים כאשר יאהבו בני דמי, ולא נודעתני גם בשמי בשעריהם למען לא יכשלו הספורים בהליכתם וילכו למשרים בידו תקונים והבצי בידו הצלוח כי נלקחו (וינד פערנריסען ווארדען) מאה אלפים (עקסטמלארען) ונדרשים עוד יום יום ממוכרי הספרים א) עצתו ואת עצת

(א) הספורים האלה מכתוב עורם היו אתי בכתובים מרביתם למדפיסי ווארשא, מכתבים במועט בעד נוד ערשים מאין מקום אתנו פה לחרפיס, כי רפוסים שנים אך במדינה אשר אין להם עסק עם ההשכלה, הרפוס אשר בויטמיר הנהו עוד ת"י אנשים המתקדשים אשר לא נתנו עד היום שום ספר חדש לעלות על רפוס, ואם ימצא אויה מחבר אשר

מבא

עצת אלקים חרהבה עון בנפשי לנסות את ידי גם כעברית כתבנית הואח היינו לחבר בשם פלאי (אנאניס) בלשון צחה וקלה, ותהי מלאכתי הראשונה החבור הגוכחי מעט הכמות ודב האיכות, מהוה מול מהוה, יהויק בו המועט את המרובה; כי יוכל למראה בקרבנו אך קטנות, ונשנכות בו צפונות, והנה ספורות (שילדערונג) ימי פוד ילדותי, והקורא בו יקח מוסר כי יתבונן במדוצת כל ימי חיי הבלו ב) בשבתי עוד בימי

אשר אכפו עליהם יכבד וכפרו פניו במאה רוי"כ ויחרל מאתם, ולכן כאשר ירדו לפניו בני ישראל הפלשתים להציב הירדן וללוש את אתו כן ירד כל חיבר חבר החרד לטובת עמו לקענינסבערנ להרפיש ספרו בהוצאה מרובה, ואת ראייתו ונפלאותי על בת עמי, אשר כל תלא לזעוק לפני הממשלה ברבד יוקר הו"ש, ולא השמיע קול ברבד ייקר הספרים והדפוסים אשר חסנע מבנינו כל רבד חפץ ברבד השכלה, כי לא ירפסו כ"א סדרי התפלות וסדרי ש"ס וספדשיהם :

ב) , חשבתי ימי קדם והמה ימי נעורי ומצאתים כי התנהלו לאט ובכברות לעומת ימי השחרות (מעגליכע יאהרען) כי נחפיים המה בעיני לנוד וללכת כצל עובר וכצפר יעוף, השבתי ואמרתי אולי משנה הוא בנפשי ולא כן ירמה יתר האדם ואלך לדרוש פי אנשי מדע ויאמרו כי כמקרת הוה יקרה גם איתם ובל ירעו מה הוא, ואתבונן אל המראה הוה ימים דביס, ומצאתי לפי דעתי פשר הרבד ההוה ברפין כח הוכרון, אשר הנהו באמת אך סעיף מכת המרמה

מבא

בימי המשוש האלה על שולחנו המלא נחת דשן
ושמן ובעורנו מתרונן מיין ינחם על מעלו אשר מעל
בר' או בעסתו ויאמר, עון פעלתי ולא אוסף,
עד

המרמה ופטנו תוצאת (אורשפרונג) הומן
והמקום הכלתי נמצאים חוצה לו בעליל
מהיות המלות השתים, ופן מקום, אך שמות
מצטרפים (בעציהנרע הויפטוארטער) כאב,
וכן, ארון, ועבר, אשר לא יקראו בהשמות האלה
כ"א בהתיחס האחד אל השני, ולכן לא יושג
הומן הנחפש בדרך מאוחר ומוקדם באם לא
נעשו פעולות שתים בוטנים שונים, וכן לא יוכן
שם, מקום, המתגדר במאמרו, דחוק, קרוב, מציאות
בלי מוחשים שונים נפרדים איש מאחירו ע"י איזה
מרחק, ובעבור זאת תאכרנה השנים הראשונות
להילד ואין לו זכרון מהנה מהיות כי אין לו בהנה
מחשבה ומעשה נושאי הומונים מעולם, כמקרה
הזה יקרנו גם בהיותנו שקועים במצולות
השינה מאפס הפעולה והעליליה, או אפס
חוסן ואין מה בין השכיבה והקומה, וכן כל
ניבל השני מהות המקום (ארטילוכקויט) בלכתנו
על פני הים ולעינינו אך מים מתחת ושמים
ממעל, כי כל נרע ובל נרגיש בתנועת אניהנו
ובחלוף מקומה עד עבור אניה אחרת על
פניה, וזאת מכלתי היות מקום בלא יחוס
מוחש האחד אל השני, ולו היה כל הללה
דעלמא אך אפס מיחלט נערר מכל מוחש
ונשם באין ככב ושמש וארץ כ"א אדם אחד לברו
שט במרחבו, או כל ניבל ציור ננשנו כי
התרחק או התקרב בתנועתו ואת כל ימי
עולם

מבא

עוד שנית עשיתי במחברתי זאת, טובה לעמי, כי הצלתי וכוון מנהיגו עתה ואן, משטף רוח וזמן החרש, המתחולל כעת במחנות העברים, ואין דבר מהראשונות אשר כל יהיו לו למרמס, ובל ישכחו מפי הכאים אחריו, כי במקרה ארץ אשכנו וצרפת יקרה גם את ארצינו ועיר לא תמלט, ואת ראיתי ומשיתים מטצולת הנשיה בכתבי אותם בספר למען ירעו בנים ויצרו כי צרקה שכנה גם בנו בדורות עברו, שמחנו את החיים ולא חסרנו דבר גם בעשותנו כתורה ובמצוה ומנהג אבותינו היה בידנו לטוב לנו כל הימים, (ג)

מהיות

קולם, אחר כי אין מוחש ונשם אין למי להתקרב וממי להתרחק ואפס כל מקום, ועתה אחרי דברי זאת נקל לי לפרש גם שאלתי, בהיותנו נערים וכת הוכרזן עורנו חדש עמנו, וכל אשר ראינו שמענו ועשינו כתוב כדבר שחור על נייד, לכן, או נחקק בכציפורן שמיר על לית אבן, או כל נשכת גם הרגעים השעות והימים, ומה גם חירחים והשנים, כאשר כי סרנו הפעולות נושאי הומנים הסה ולא יפרדו איש מאחיהו כצל מהמטה, לא בן הרבר בהיותנו לגברים, או וחלש כח הוכרזן ותשתכחנה הפעולות והמוחשים או יאבר גם הזמן השלם בהם וגם המקום אינגוואין בין ראש השנה הזה לראש השנה השני, כ"א אשמודה, ובין (מאסקאווע ופעטערסבארג), אך שלשה צעדות ולא יותר:

(ג) אחר מנכדו ווילנא איש צדיק וישר בן גדולים היה מיקר את המוערים ומחבב כל מנחגי ישראל

מבא

מהיות חבורי זה מדבר מקוצר ימינו ומחבל
עצבון ידנו תרתי לי מקום פה לשירי הקטן
אשר כתבתו מעבר השני מהמונת (דעגראטיפ),

לו חי המשורר אתנו כיום,
או במליצת מוסרו לא יחתום,
אדם להכל דמה, ימיו בצל עובר,
כי פה בהדעגראטיפ התמונה,
אך צלו היא, ותוארו אמונה,
גם אחר כי ימות, ויכול בקבר,

ישראל ער מאר, יהיו בראותו פעם אחת שלשים
יום לפני הפורים כי הנשים העניות המוכרות
מאפי תגור (נעכעק) חרלו לאפות הרקקים
המסולאים בשוששטין הנקראים (האסען מאשען)
נתן להם מכיסו שלשה רוב ויצו עליהן לאפות
על הוצאותיו לעטר בהם שוקי וחוצות ויולנא,
למען לא יכרת הסנהג הקרמון והקטן הזה
מעירנו, ואם גם באסת אין לו שורש וענף בכל
אדמת דתינו הרחבה:

על

(שיר)

(על ארבע תקופות החיים)

(1)

האור הפקר , פקר לא עבות
והשמש הופיעה , בקרנים רבבות
ותמחר תולדות ותקם מזרש יצועה
חיש כאיש צבא , לקרן התרועה
ומרץ החוצה , ותמלא הפניה
ככלה ביום חפתה , מכחר פניניה
אספה שבימי השמש , שכל רשפיה
ותחביאם בלוקוטה , ומחאה בפיה

(2)

זאת ראתה הפחרות , ותבו לה בלבה
השקופה עליה בישאט נפש וצחקה לה בקרבה
למה אחר הכל נדף , למה את רודפת
הלא צללי צבעים , הנך אף אוספת ?
והיא הנישקפה בהדרה , כאחת מבנות השמים
שטה פה בישדה , עד בואה אל עין מים
הביטה בטוהר פלגיו , ומטיב המחלפות בידיה
קטפה גם שושנה , ותשם בין שדותיה

*)

(3)

ראתה זאת השמרות , ותבו לה בלפה
השקופה עליה בשאט נפש , ותצחק לה בקרבה
הוי ! פתיה תמימה ! אל מה תכספי
הלא שקר החן , הכל כל יפי ?
ותחנור בעוז מתניה , ותשב לה מנגד
ותשלח יד בביטור , ותבן לה פגד

(4)

ראתה זאת הוקנה , ותבו לה בלפה
השקופה עליה בשאט נפש , ותצחק לה בקרבה
הוי ! תבואי למספר ישותי ורונהי או סרה
לפעלה או אין בים , לא יחס לה בקרה
גם אני כבוד שקדתי , כפי תמנו פלד
עמה פי וקתי , אחווק בפלד

קול מסרום

הרפו אל תלוצצו , חזקו עלו דברונ !
הכל עשיתי יפה , וטוב בתקופתיכן .

(משל קמן מעניני דיומא)

הזלא סלא מסך אנכי סאו, אמר הקנקן אל האדם, ובכל ואת יעמוד מעמי כי וכל ארע שברון, רגלי עמדות במישור, וקרסולי לא ימערן, ואתה כי שהיה המהצות, הראנה שינד ודוח, פיך ירבה המהובות, ובלך תגוד כקנה במים, וזאת לך מהיותך חסר ראש מעולם, ענהו האדם.

השנובה נצות כזאת ענה ששכיל אחד לאיש אויל התפאר לפניו לאמר, מנאתי כרסי במדעים ותומתי אחי, ואתה לא למדת המחצית ממני ונהפכת לאיש אחר, :

הבחברת הזאת הוא מעט ידי "ח"מ"ן "פלא" "דוד" כל זשכניו עיר ו... הגדע לזהלה, ובחשך מכה לידו המהפכת היקרה הזאת לבוס עניו עליוס ולהוליהה לשור פקד עליו להעלים *שמו והמכפול יבין מי הוא, והגשו לא חכמי הולך רמל מנגלה סך

(* אל יעורר על לבנים להטוב את המעט הזה כן המספיק ולאספיקו אל בית דמוסו נגד רעיוני, דעו! כי בני (סגיל) נקצנו, וסני להטע חק ע"ס חקי ספרטה .

חרה קטנה .

מאז נולדתי , לי ארבע הנלים
ואינני ריץ באדמה , כבעל החיים
לי נוצה ורקמה , כבעל הכנפים
ולא ארקיע שחקים , כעוף שמים
גם לי נזיה ונפש ואינני אדם בהשתים
אינני , ולו גם יהיו לי שתי אלה בבפלים

והיה אם תלאה להניד שמי , תשביל לרברו חולל , חיוב
אדם לבסומי **בפוריא** (מגילה ז) והיה קרוב בפיד מאר ,

וזאת אשר כתבתי על גליין קטן וכדכתי' על עלוחית קטנה
הפטיה חנוקר ומלאה (רוסס) חזק וסוף כמכרת נכתי
המקחות (ל-קטרי) נחזיר מופט ושלחתי' עם יקר התנות
לאחד מידולי , בפורים .

מה בעו יצא מתוק ? שאל בן בנות
ומה במתוק יצא עו ? ישאל בן נח*)

(*) כן סס אבי ב"ע ,

מחזה מל מחזה

(א)

ימי אדר .

רבי הנעורים חלפו ועברו ועמהם כל ימי משישו
חמורה היו לי או כל מועד ושבת , כל מוצאי בוקר
וערב הרנינו את לבנו , שמחות וניל תקופות לי
מרי חורש בחדשו , כל תקופה חדשה כברה לי משחק
אחר , ששתי על האביב במשוש שבוי (אשר כבר גואש
סכל פרות) על הרדור כצאתו פתאום לחשוי , שמחתי
לקראת הקיץ אבי כל נחת וערן , ולמנוחה ולרצון היו לי
גם ימי הסתיו , ברי קור אמרתי האח , וברי קרחוקפאין
החמלטו מירי כרורי שלג (צנייעכאללען) וכפיסו בפור ,
ולא פעם אחת ושהים מלאתי פי שחוק עת שגבו
אשורי לקול המולות המון רעים התערבתי עמהם
לעברם שמה במסלה יפלטו למו פרוצי נערים שמה
בנהרים סאו קפאו מיטיחם כראי מוצק , כשלתי ויריעו
עלי כנגבואחר אני עליהם , והייתי אך שמה , ומה יקרו
לו או ימי ירח אדר הבא כחלוץ לפני חיל השמחות
הגדולות אשר ברנליו , סררי הלימודים בחדרי נהפכו
או עלו למוב , תחת למור התלמוד אשר המס את
גלגלתי הרבה כל ימי השנה , התענגתי כמיים האלה
על הספורים הנעימים אשר למרתי או במגלח אסתר ,
כתרנו שני , על הציורים החמורים והנשנכים מחשן
ואפיר , מנורה ושולחן אשר לפני רבי בקנה
הרצון אשר בידו בלסרו אתי פרשות תרוסה הצות ,
גם קרא לי דרור מלימוד בלילות והייתי חוגג בכיתי
עם אחות מדעים אשר המרתים בחדשים לבקרים בגלל
משתה ושמחה אשר היו עושים בית איש יומו ,
העסרתי בתי רחיס (טילבלעך) על ורטי הרחובות
(דינסטאק) אשר התגברו ויגאו אן משפעת מי שלג
אשר נמוגו ויטסו כחם השמש , שטפו וגם נהקו
בנחמת

מחזה מצל מחזה

ההמת חסר, כמעטו הישועה הנובעים סתחת מפתן
הגון, גם הורדתי במי האפסים האלה לחיות-ארו
קטנים בתור אניות עם נבעולים רקים לתרון, ופסי נייר
אדומים וגם ידוקים למפרש וגם, שמחתי לראותם
שמים למימים עד שער חצר השני, כמשוש בדימונים
עשירי עולם נכבדי ארץ על אניות מסחרם נושאות כל
טוב ארץ הודו כבואם שלום אל מחוז חפצם, עד שער
השני, כי טרחק רב מזה עוד לא ידעתי, שער השלישי
היה לי כארץ נכריה, קצה רחוב מגורי בקצו ארץ
החוקים, נחלה בלי מצרים היחה לי או ערש ילדותי,
תחת אשר ביום אשר נהיית לאיש ותצר בעדי תכל
כלה, מרעיד ומשתאה עמדתי בשמעתי ראשונה כי אך
קו 5400 פרסאות יסוב את כדור ארצנו, היו על רגב
מצער כזה יחיה ויכלה ימיו נבר כמנוי, צללו או שפתי,
הת צר לי המקום פה בשפל, כל אוכל גור עוד
כסעף אבק פורח כארצנו זאת, אמרתי בחרות אפי
על החיבנים אשר טפחות נתנו אדמתנו, ומוי יתן לי
כנפים, הניתי בחבן, אעופה ואשכננה שמה בארצות
שבתיא אשר הגרילוחו חמש סאות פעמים סככב
מגורי זה:

וַיִּרְדֵּי כַּאֲשֶׁר שִׁבְעָה לֵה נַפְשִׁי מִמִּשְׁחַק הָאֲנִיּוֹת,
שנותי לחותיתן לכלפות (האמען קלעפלעד) ולמרעשים
(שרייצער), יצרתים, אף עשיתים, בעמל גדול, בשקירה
רבה וכלל מחשבות חרוץ, ואשמח לקיל רעם הראשון
רב יתר מאשר תגל העקרה עצות רחם לקול הילור
הראשון בניתו מבטנה, הנעותים וינעשו וירגו לבכי
כמעטו זמר שמה במעוני שחק, כי כל מנגינות
נבלים וכנורות כירי כשרים מציבי נגן בין ררי מטה
היו כאוני בקול המורים תחת הסיר סול רגש יח עוררו
בקרבי שריקות תיצאות וירי אלה:

מסס

מחזה מול מחזה

פעם שטחי ברחובות העיר לראות בשולחנות המלאים נחת וערן והמה המלקחות והמנגנות אשר הכינום לשלוח המנות, ופעם יצאתי לשחר את פני רעי החרשים וגם הישנים, ואנסת שמה את כלמותיהם וגם עשיתי אתם חווה כדבר שלוח המנות, יעדני המקום והומן, ראיתי הנקרים המוכרים הכלפות והעוסרים על השולחנות למכור כל סאפי (צוקער) ואמרתו בלבבי, אלה המה אך צאצאי מורכי ואכתי, ילירי הרבונה זכור לטוב, או גם בני פורים בעצמם, ויהיו כעני המאושרים בכל הארץ אשר עם מנת חלקם אין עוד להפוך מאומה בארץ, כי כבר השינו אריות חיים וכל עונג סלה:

אודה עליו פשעי כי קנאתי או בהבלי שוא במשחקי הילדות אך לעני לא חכמתי גם עתה מאו, כי עודני דורף אך אחר צל עובר ומתרפק על רמיון נחמה, ועוד גם נהפוך הרבר כי נסוגתי אחור, כי תחת קנאתי או בנערים תמימי דרך אשר מצאו די חיה ידם בינוע כפיהם ולא הלכו בנדולות, הנני מהחרה עתה במרעים ובהוללים המשיגים כל טוב וכל דבר מתר בעקבה ובכל ערמה מסתרה, כי אם הראשונה הבל הוא הלא השנית רעה רבה היא:

יום בשוכי מחירי אל ביתי הניפתי ירי (כהרועש) ואשמיץ קול רעש גרול ולא נתחי מנוח לכל אשר אתי בבית ואחי' מחירי לרנעים את הברבור (ענרוק) המתהלך בגודל לבב בבית אבותי זה ידח וימס כשהגאה כבבוד הפוים אשר למענו בא עד הלום, ויתנו לו מהלכים בכל החדרים ויטנף הרצפה בלא חמלה, הברבור הזה היה ראש מסבות לכל הקטטות ומדנים ביני ובין האמה, בין האמה ובין אמי, כי לקול שריוקה אחת ולרעש מתחולל מהמרעיש שט הברבור בכל פינות הבית במשתגע, הרעים בקולו נבלאות וינפץ החלונות, שבר הקערות, רצץ המראות, ויהי אחותי תוכחת

מחזה מול מחזה

תוכחת מנולה בשומים, שלוחים להחרר ושם נשאתי
עון תונותי מרב החובל על אחת שבע, כן למדתי
מנוער לשלם פי שנים בנשפי רגעותי ורמי בער כל
עונג עובר ומדומת, ומה גם עתה בער מלא כף נחת
נועה כיום הולדה ואיננה :

רב מלאכותי אלה הרבות לא מנעוני טבוא יום
יום בין הערבים בכתי המדרשים לשמוע הררשות
חנעימות מפי הדורשנים הררשים שמה מכבוד חנס
ומפליאים לספר את אשר לא סופר, אתר תפלת ערבית
שמעה אוני מננינות טעמי המגלה מפי בני הישיבה
אשר שרו בכל אשר הלכו, למען הרגיל לשונם לכל
תכשל בקראם את אנרת הפורים איש איש בבית איש
חסרו באוני הנשים והסף, בימי השבתות התפקדתי
עם רעי להתנגב בבתיים אשר מצחקי מחוות הפורים
מתאספים שמה לנסות עצמם, ראיתי ושמחתי ואפס
כי לבו היה חרד עלי, כי ריש הדוכנא (באהעלפער)
היה לי רוב אורב והוא הביאני במשפט בחרר על
כל נעלם :

(כ)

התענית אחרת.

זמ נכבד היה היום הזה בעיני, יום הייתי
בו הנשיי מכל למוד ונקי לביתי מלכת אל החרר יום
אשר נשמע בו קול שעתה מצעדי יום הפורים על מפתן
בית אבי, יום ענתי בו בחפץ לבבו ואריות בצומו כל
בשמי ערן, יום בו התערבתי את רעי אם יוכלו להאריך
בתעניתם כמוני, הסכתש אשר כתשו בו השומשמן
נשאתי בעסק גדול, ובהסון חוגג מכית שכני, כי שאול
חיה

מחזה מעל מחזה

היה שנה שנה מטעם כמס, אחרי כל נער ימשוך,
ומלפני, ואין מספר טרעים ויודים באו לנסות את ידם
בכתישות ויתחרו אחי להנוף את העלי מאה פעמים
ואחד ביד אחת ולא תיגע, ואנכי הוספתי אמץ אחריהם
להראות כי גם אנכי לא הליתי, אולם אליהם לא באתי
כי ינעה ימיני, ואהיה כל היום מהמכתש אל הכלפות,
ומהכלפות אל המכתש, ומשניהם אל המשארת
(באקטראג), ואל השולחן לראות במלאכת אמי והאמה
העורכות הבצק ועושות הלבבות, כגוים (מארמען)
חלות סקולעות ועונות רציפים ממולאות בשומשמן
כתוש ומעוך ובנרנרי צמוקים בפתותי שקדים ובכל
ראשי בשמים, אלה שמו כתנור, ואלה תודירו לשומם
בקרש הנעשה לדבר, ויפיקו ריח כקטורה באפי, ואחמדם,
ונם כחשתי בהצום ובאמי, כי השמטתי שתיים ושלוש
ואוכלם בהחבא ויארזו עיני, אך כרנע הכה אחי
לכבי על מעלי מעל בהתענית וחמאתי לדי' ואתהלך
אט כל היום! אהה! לא כן אנכי היום, נקל לי לפשוע
גם על נקלה ולבלתי גם הנחם באיש כל ידע עשות רע
מעורר, הוי! אין אהנו הילדות וגם תמתה, חלפה
ואיננה, ולרגלי מעלי זה הקטן כא : גם השני גם
השלישי, וכל אחר גדול מחברו, "החמאה כל הלך
לברה בארץ מעולם, ואמר משל הקרמוני, באשר היון
הומה שמה גם הנות נפרצה, ובאשר הנכה שמה
גם כחש ועלילות ברשע, בלביבות השתיים ועונות
שומשמן אשר בלמתיים בעורן בחוסן העיוו את נפשי
לאכל גם על השיכע, ארבותי כל היום לבל מאפי תנור
וינעמו לי כחק לחם סתרים, ובספיר אמי הרקיקים
וימצאו חסדים הקרותי לאמר, ראיתי את שומר החצר
וכלבו גם ילדיו הלכו כרם מסכיב לשולחן, ותנעד האם
באמה על כי נרעה עיניה: מהשולחן ויהי בבית אך רוב
ומרון, בכי ואנקה, כי בחוקה רדתה אמי באמהותיה
מעולם

מחזה מל מחזה

(ג)

ליל פורים הראשון.

אחר המנחה שבתי אל ביתי ואקח בידו את כל הרפיקה והמרעיש ובאתי אל בית הכנסת עם להקת נערים חמושים בכלי הנשק האלה כמוני, והרחתי לי מקום בסרום המקדש, להרעיש משם ברעם גבורות, כגבה וגאון כנביר ביום קרב על אויב ר' המן הרשע יסח שמו, "חרתי לי מקום" הווי החלפתו כדגע עשרת טונים באחרים, ואחרים באחרים, גם בטרם החלו לקרא המילה, כי נהרפתי מטעמי פגם אחר פעם, ואין מעמד ושבעתי נרורים, כי רחפוני המתפללים ממקום למקום על השמיעי בהמרעיש אשר בידו קול רעש קטן בעולם מתפללים תפלת עריבות בלחש, כי לא יכולתי לשלוט ברוחי הפגם לבלתי התגרות את האויב המן בן המדתה צורך היהורים, טרם גלות הרוב במקרא המנלה, ובכל אלה הרהבתי עני כנפשו להתיצב אחר התפלה נכה פני הקורא הבן למרות רוח השמש אשר חלו בו יריו כל ימי השנה ויאמר להדפני גם עתה ממקומי אשר תפשתי, לא יראתיו, כי בלילה ההוא סר צלו מעליו, ודבריו לא היה עוד דבר שלטון בעיני כתמיל שלשוב, חרף רצוני עמדתו נכחו עם רעי נושקי כלפית ומרעישים, ללחום מלחמת תניפה את צורך היהורים, ואוני קשבת לקול הקורא לשמוע מתי יגיע להמקרא, אחר הרבדים האלה גדל כל. ויהווי לי הדגעים אשר עברו עלי מן, ויהווי בימי עד המן בן המדתה האנגני, כנצח נצחים, ובשמעי את השם הנכבד הווי יוצא מפי הקורא נהפך הגויה השאנן הווי לשרה קטל ולחרדת אלקים, כי קם שאון בכל הבית, חדל הסדר והורס המשטר, גם השמש בעצמי נטה או אחרוני ויט ידו אלינו

מחזה מעל מחזה

אלינו לאמר, חכו אל תחולו, וירעשו הסיפוס מקול הרעם מהנפץ ומהמהלומות, ויהי אך ועתה כי גם הקהל החיוקו על ירינו בהרקפת רגל ונרעש בכל עו בלב שמח וברוח צהלה, מתנאים על כלי רפיקתנו כנאפאליאן נבור צרפה, על כלי תוחת האלף אשר ירקו טפיהם ועם ופזו ביום מלחמת אוסטערליץ, ולא שמנו לבנו לכל אשר טחאו העם כף על השמטת דראות להריוטנו, כי היינו או כמנצחים ההומים מיון, ואין מי יעמוד בעינו, בקש נחשב לנו או השמש אשר רדה בנו כל השנה לכל אות נפשו. לעץ רקבון הנכאים, מקולם לא חתנו ומנערתם לא השברנו, דפקנו וגם דפקנו עד כי רוח מבינתנו ענתה לאמר, הרפו, ונרף, אך לא החרשנו כלנו יחד רגע אחר כ"א לאט לאט כהמות ים ישוב לרמטה אחר כי חרל הסער, או שב הקורא למרוצתו נדחף ומבוהל, כי האיכו. בו המתפללים אשר פקר עליהם הרעב לתת להם את צנשו כי התענו היום כלו, ואנחנו הנערים אשר כבר נחה עלינו רוח הרפיקה, ארבו לרברי הקורא ולא יצאו מפיו שם הפן אשר לא קדמוהו ברעם וברעש, ונתתרה בהתנרה הנושנת הוות אשר לא תשקוט לדור דורים כלוחמים שיטפים במלהמה בשמף אף, אוכלים על סביבם כלסיר אש בעמור, ולא נבר או בעיניהם אוהב מפני אויב, יכו מאין הנות כל אדם סלה, כן הכינו ודפקנו גם לזכר שם מרדכי כעל זכר שם הפן, ובכל המקומות אשר הצבור עונים אחר הקורא פסקו דנהמיתא, ובהגיע הקורא לשם עשרת בני הפן הוספנו אומץ ויתגלגלו המרעשים לעומת הבלפות כסער מתחולל צללו החלונות, רעשו הדלתות, כי החרו או אהריו גם הנערים הנעזבים ויכו בנוו עצים ובאבנים, ויצעקו המתפללים והשמש התרוצץ, על הביסה בועף, נחר נרונו מתת בקולו עלינו, ושמע לא היה לו מאתנו, הלמנו וירעמנו נפלאות ולא

מחזה מול מחזה

ולא חדלנו עד אחר ורובר שלום לכל זרעו והלאה ,
ער כי ינעה ידנו ואו החלקנו מבית הכנסת אחר אחר,
והתפקדנו על חצר בית הכנסת ונהי'ל אגודה אחת לעמוד
על נפשותינו נגד השמש, וכאשר הונח לנו מצדנו זח
רצו המהררים לבית כנסיות אחרים אשר לא בלו עור
לקרות שם המגלה לרפוק גם שמה, ואחר שבנו לבתנו
שמחים ומוכי לב על הנצחון הנרול גם שמה, זכרנו
לחס ברוח צהלה, ובשכבי על משכבי שמהי הכלפות
והטרעשים מראשיתי ואישן ושנתי ערבה לי .

(ר)

"יום הפורים"

רשנתי ערבה לי ובכל אלה העירותי השחר בלילה
ההוא, כי קרסתי להקיץ בטרם בוקר בשעה חמישית
לקול רגלי אבותי אשר קמו כהשכמה לרוץ לשוק הדנים
* ולקול בן הישיבה אשר בא לקרא המגלה כאוני
האמה והמינקת, ויהי כראותי את הקורא הוח בא
ומגלתו בירו נחה עלי שנית רוח הרפיקה, חיש ירדתי
מהמטה, עטתי מעילי, ואקה בירי את הכלפות
והמרעשים ועמרתני הכן על ימינו יחף ובלא נטילת ידים
כלי הת - כי בביתי לא היתה עלו חתת השמש ופחד
הנכאי, גם הכרבור אשר הניא אותי תמול להניף מדעיש.
כי פחדתי פן יבהל ויהפוך הקערות עם השמשמין על
פיה - או יטנף הבצק כשטעו גם קול דממה רקח מכלי
רעמי

*, לפניס היה המנהג בוילנא אשר גם בעלי בתים
נבוהים ונרובים הלכו בעצמם ובכבודם לקנות
דגים לכבוד שבת ויום טוב .

מחזה מיל מחזה

רעמי לא היה אתי בעת בבית כי כבר שחטוהו מבערב
טרם שכני נורנרתי (נורנלטע איך) בנרגוהו (ערו בשחקי כי
לא עברתי על כל חקי הקונרעס), שמעתי והכיתי, פעם
בהלפות ופעם בהמרעושים, ופעם בהרקעה רנל, ברומא אמן
ישכיל להחליף לרנעים כלי אוגנתו לפי טבע עיני המחץ
ותחבורה, אשר לו לפתות - לנור ולחבוש - הכל כיר הענות
והורון הטובה עלי או, כי גם אבי הלך עם הריש רוכנא
(בעהעלפער) לקנות רגים ואין איש אתי בבית אשר יעצור
ברוחי, הרעשתי בכל מאמצי כחו ואף אם ירעתי כי
מרה תהיה באחרונה, כי מהיר משפט היה כבוד אבי
מעולם ולו נקם ושלם.

הבוקר אור וכבוד אבי שב מהשוק שבע שמחות
כי הקרה ה' לפני רגים טובים במחיר שוה ויקחני אתו
לבית הכנסת וגם העיר כי לכלתי חדש היום פעולת אמש -
אז גם זה היה ללא הועיל - כי אך החל הקורא לקרא
שבתי על המקום אשר עמרת שמה תמול - הרעשתי
שנית כרוח החפץ אשר חדש עמרי עד כי נרשנו
מלהסתפה עוד בנחלת ה' ואעמוד באולם הבית וארפוק
מנגר ואל המקרש לא באתי - אחר התפלה שבתי אל
ביתי סר וועף כי יראתי מכבוד אבי פן יכא ויכני ואשר
יגורתי בא לי - כי כבואו דבר אתי משפטים ויכני מבת לחי
עד כי צללו שתי אוני - והיא המכה הראשונה מהמכות
אשר הכתי פעם חמש ביום הנכסף הוא אשר כלו עיני
סוחל לו ואשר למענו ענתי בצום נכשי כל ימי החורף -
כי מברתי פתי פת שהרית (מיון פריהשטיק) אשר נתנה
לו אמי בבוקר בבוקר לחם חסודות בעד נקלה וחשכתים
(הפרוטית) להחג הזה - ונתה בהניעי אליו הרותי
לענה ורשי ועיני נגרו באין הפינות - כן סנת חלרנו
בארץ - נפשנו תבוס גפת ההוה ממני, צוף הטרומה
יטף לה העתיד אשר תהי' לו עור למרסם ועד מחצית
היינו אנחנו מקום להתגוסס אך על במתי ההצלחה -
מעלים

כחזה מל מחזה

מעלים אבר להרקיע שחקים כנשר, ומביטים בעין קלון על האשר אשר בדינו, ובהניינו לסחצית ימינו השנית תעובינו ואת המתעה היא התקוה, אחר כי נמובה בעינינו תעובינו ותחיש להתעות בני נעורים חרשים, ואו מהפכים פנינו אל העבר למען ספר כבודו ונאמר, אהה הימים הראשונים היו טובים מאלה, נכיתי ונס בביתי וארום, כי הילרות הנחם מהרה, מחיתי ומעתי מעל פני ובריתי לחם בנפש תאות, והכסתי על הכלמות ועל המרעישים בנפש ענומה ונונה, ברוח כהה ומחויפת כאיש חסיר בעובו מירו הלולב והאחרונ אחר תפלת הושענה רבה, היו אמרתי בלבן, עוד לא נדפאו הפצעים הנאמנים באצבעי אשר נפצעו בעשותי החסרות האלה, ועתה הנמו ככלי אין חפץ בו, אפס אם נאמנה הראנהימוקנעכים אשר ישובו אחר הנשם בסתיו הלא בנוער הנה אך כענן בוקר וכסל משכים הולך באכיב רנעים אך חלפו ופני לא היו לי עוד, רוחי צהלה ולבי היה עלי שמת בהעלותי על לבני את המון השמחות והשמחות הנעימות ההולכות ובאות עוד לקראתי כיום המשוש הוה, ויהי בעודי עושה חשבונות כנפשי ומשער את כל הטוב והחדוה אשר אנחל כיום, והנה באו לביתי, חבל נערים בעלי בריתי, אשר יערתים תמול לבא אלי, ונלך יחד ברנש העירה, איש איש צרוד כספו בידו לקנות המנות, באנו ברחוב היהודים ונעט אל השולחנות המלאים כל מעשה מאפי צוקעי ונתענג לחוות בנועם טבלולי המנרגות שעות שתיים, ולא עוד נמרנו בלבנו במה לבחור ובמה למאוס, כי היו כלם חמורים, כולם אהובים בעינינו נחפים בכסף ובירקרק חרוץ, תופים מנעלים לחות, ענבים, דניס, ואין קצה לכל החכונה, ישעות שתיים, היו נקל לנו היום לחרוץ בדבר עסק בינינו אשר ידרסנו עד היסוד מהירים אנחנו כיום לגמור בעד ילדינו ברבר נשואין לרעתם נצח מאשר בילדותינו להוציא פרוטות אחרות על רבר יקר כסנות או בעינינו

מחזה מיל מחזה

הווי רבנו ימים אך לא הוספנו רעת ויהי בעוראנחנו נצבים
שמה יחר נרונים איש את אחיו במה לבחור ולקנות
והנה משרת בית אבי בא לכקשני וגם שמועה רעה
בפיו לאמור כי אבותי יושבים כבר על השולחן ופקד
מקומי וישלהו בו עף להביאני וירם נטויה ליסרני
בשבט ועם על לכתו ברחוב ואת פיהם לא שאלתי
ושמעתי ויפלו פני שבתי אל ביתי כשבני חרב תחת
משמרת המשרת אשר חוה לי בדרך עוד חוות קשות
ואתן לו סחצית הפרימות שוחד להצדיקני בעיני האבות
וכן הובאתי אל אבות מדעיר וחרד ככני יעקב ביתה
יוסף ברבד הגביעה, מנעלי סגולים בטיט ורפש
ושולי בגדי סבולים כמי שלג כובעי השעיר נמלא רסוסי
גשם עמרתני על יד הפתח בשפלות עינים ואבותי רעמו
עלי פנים יסרוני בשוטים וגם הפחירוני לשלחני להחדר
כן הכתי שנית בית מאהבי ביום חשקו, ככלותו קמתי
מהכסא אשר הפילני אבי עליו ליסרני רבסתי (צונקנקעפט)
את המכנסים וישבתי על השולחן אכלתי וגם שתיתי
ושקווי כמי נטפי רמעותי מסכתו כפלגני מום וררו עיני
נטפי רמעות אהה! כל אהלופס כיום בכל אבני הפץ
המתנוססים בראש כל בנות חן, שמה ברסיסי בביתי
נשקפה הילדות ותמתה כשש צדקה אשר תופיע
בהדרה באגלי מל: ילוגי בין יקרת עלי שושנה חמודה
הכלילת עינים, ופה יציץ אך איכה ותחרות קנאה ורוח
זנונים ומשממת נצה רעיקס אך הלפו ואנכי עמיתי שנית
אך משוש תחת ריח כהה ושמתי היום החלה עוד
לפעמני האבות אך שכבו משכב צהרים ואנכי שבתי
לפרוצתי ואבוא שנית אל רחוב היהודים לכרו ואקח
מגרנות מכל הנא לירי ושבתי אל ביתי עם הכבודה
הואת והייתי אך שמח וטוב לב:

שבתי

מחזה מול מחזה

(5)

שלוח מנות

שבתי ומצאתי את אבותי עורם שוכבים על ערשותם משכב צהרים. ובבית שירח מנוחה ושלות השקט. חם נעים מקטר (נעוויצט) מכל אבקת רובל העולה ומתמרת מכל נגי מרקחות ענות רבש הנאפות עם כל ראשי בשמים. השולחנות היו מכוסים ביריעות לבנות משובצות מעשה רוקם וחלת להם אחת אפיה בכרכם (ואפראן) קלועה במקלעות עשר. ערכה בראש השולחן הנרול ומנעת עד מהציתו כי ארוכה ונרולה היתה, הנרות היו ערוכים במנורות כסף סדורות על השולחנות למרכה, שמה בבית החיצון נוערו אלו נעים רבים להועץ בדבר שלוח המנות, ושכנו מסביב לשולחן קטן בכובד ראש (ערענסט) כקראו ערה ובשבעה משיבי טעם במרינה. ונחזה כל אחר מאתנו את רעחו, התוף והרג יעלה להנער שמואלי אשר רעי שמעון היושב הדבר, ענה ירדני הנער יוסף היושב משמאלי. ההרנגול והפרפרת ועלה להנער שמואל, החוף והרג יעלה להנער יהודה. ויקש רבר אחר מהשני. ויריבו בחוקה וגם קראו למהלמות. ויהפך כרגע שבת התחכמוני הואת לאיספת חייטים כבואים, שלחו יד א"ש ברעהו ובהתאבקים יחד. נפל השולחן, ונהרסו הכסאות, וירגו הבית. ויעורו אבותי בשצף קצף. הנערים ראו ונחבאו, או נסו החוצה ואנכי אשר נשארתי לבדי נשאתי פשע מרבית החטאים האלה, כי אבותי ראוני ברע ורברו אתי קשות. אחוזני בציצית ראשי. הפילוני על אחר הכסאות וירשו את בשרי בשומים זה ע"שית וישבו אל משכבם. אך שנחם נהייתה עליהם ההתפכו מצדם הימנית אל שמאלם, ומהשמאלית להימנית. אך החנומה איננה כי עשתה לה בנפום ותעף, ויקם אבי ויתהלך

מחזה מול מחזה

ייתהלך אנה ואנה ובהביטו עלי שם אצבעו למו אפי
ואירא מאוד עד כי לבש אדרתו וילך חוצה, והיום היה
יום כגדיר, נשם שוטף נתך ארצה - ובין כה וכה החלו
הקננים והאכזרנים להסב את הדלת על צירה - ואמי
קדמה אותם בפרוטות, בתוכם באו גם אנשים מתחפשים
רוכבי סוסי עץ - המתנהלים את דגליו רוכביהם - ופחדתי
מהם פחד תחת אשר כיום גם ממות לא אפחד, בשעה
שלישית שב כבוד אבי לביתי ברוח צהלה וההפלת
מנחה ויצנוף מצנפת שבת (שמריומל) ישב על השולחן
והחל לסדר המנות לשלחם, גם בני הבית החליפו
שמלותיהם ולא משו עוד מהבית, כי היו עסוקים בשתי
ידיהם, זה סרק ושטף את הכוסות והצלוחיות, וזה
חצה את הטארטאן והענות, וזה עמד על הקלחת לפטם
את הדגים בפלפלין, ונישאי ומביאי המנות מאבי למכריו
וממכריו לאבי, יצאו ובאו רחופים ומבוהלים, כי
מלאכה רבה היתה להם ביום ההוא, אשר קוו כשכור
פעלתו זה ירחים, איש איש מהם אסף ביום ההוא
חמשה או ששה שקלים משכר הליכה, ואנכי העפלתי
לראות בהמנדנות אשר ישימם אבי בהקערות לשלחם
וגם גם בהקערות אשר בירימביאי המנות לאבי, הסבתי
לקחו אבותי להם - ואת הוחד בנותי לי ושמתתי עליהם
כעל כל טוב, כי עלו בטובם וביפוס על המנדנות
אשר קניתו יומם במחר כספי - ואוסר גם בגללם, הוי!
ברבת ד' העשירי ובל תוספי עצב עמה, אמר אבי
חכמים יש מתעסק ואין כל ומתברך ברנע אחר והוקרב*)
אענה אנא אבתריה, ויהי כאשר נפרצו אסמי מחמודות
כאלה

*) מדרש רבה כדר ממות פ' כ"ב כי אלהים ישפוט זה
ישפלוה ירום, מהו כי לא ממוצא וממערב לא מסה
שארם יוצא ועמל בסחורה והולך מטורה למערב
נעשה עשיר אפי' פורש בספנתו והולך מטורה למערב
וחזר על המדברות ועל ההרים אינו נעשה עשיר ע"ש.

מחזה טל מחזה

כאלה. שנית את סדר הראשון ברכי המנות כי הוספתי על החלוקה הראשונה כהנה וכנהנה, שמתי המנות כהקערות הקטנות ואבסם במספחות יקרות ותעמוד המנחה הכן ולא חסרתי דבר כיא הנער הנעוב אשר יערתי תמול לשאת את המנות ולא בא לא. ידעתי מה היה לו. אם רוח הפודים נשאו אל אחד מבתי היין או נספתי אל אחת מלהקות מצחקי מחוות הפורים ויהי בעשותי כה וכה בא נער אחד להשתחות לאגורת כסף, ראיתי, והחוקקי בו. נחתי לו ענה רבש, כוס מים חיים וחליתיו לשאת את המנות כדי שכל אשר פיו יקבנו. ויואל הנער לקחת טירי את הקערות השתים מלאות כל טוב מנרני. עטופות במספחות משי ואת פי אמי לא שאלתי, וילך לו לעיני באשר שלחתיו וכאשר הלך כן לא יספתי לראותו, ואנכי אשר בחומי צפיתי לתשובתו עם התמורה. ברמותי כי יישר לכה אל מקום חפצי עמדת על יד פתח בית אבי. כלו עיני סיחל לו והוא לא בא, ובין כה וכה עברו כסוף השעות, ואנכי לא הינתי עוד אף אחת מאלף אלפי רבבות השמחות והנחמות אשר הנחלתי לי ברמיזי שוא זה כמה ירחים להתענג בס. ביום המשוש הזה כן יעברו ויחלפו גם מרבית ימינו בתקוות נכונות ובשמחות נמהרות רגע תאורנה ונרעבן, רודפים אנחנו אך אחר צל עיבר (*). נגששה בחלרנו כהולך בחשך לננה

(* מדרש רבה סדר אמיר פי ב"ו) ר' חייא משיט קרייה ובר הרה מטי להרין פסוקייה הוי בבי (עמוס ר') יוצר הרים וכורא רוח ומניר לארם מה שיחור, ר' הנא בשם ר' יעבץ אמר יוצר הרים וכורא רוח. מתנות כהונה) בשם ר' יעבץ אמר יוצר הרים מניר לארם מה שיחור ועינינו ואין כל רבר נעלם ממנו כן פי' ר"ק. הרב לא יצא עוד ירו חובת ביאור

מחזה בול מחזה

לגנה אור מתעה (איררליכט) ומתעננים למראח משחק
שלל צבעים אשר ופוו סנגד ויפוצו כרעג כמראה
הקשת בענן לרוח נשבת, תקוות נכזבות, הוי גרועות
הנה מתקוותו או, כי בילדותי בנתי לרעת בו ביום
כי התקוה רמתני - ובהיותי לגברים הגנו וונים אחריה
עד יום האחרון ועוד תרר ככורה אתנו גם כבקר, הוי אך
חינוק בורח מבית הספר אנחנו לעת וקנתינו. המטירים חפצי
משחקי ולדותינו ברברים זמנים פחותי ערך כאלה שאין
להם יתרון מהראשונים כ"א כגורל עמל השנתם .

(6)

המשך

עמרתני על יד פתח מצפה עד בוש ועקבות הגער עור
לא נודעו כי הלך לו דרך לא ישוב. ובערב היום
נפקחו עינו לראות כי הסכלתי עשו להאמין בנעד
נעוב אשר לא ידעתי תמול שלשום ואקום בפני. כן
יאמינו בני עמי הנרולים ככל איש רוח וסעפים בטרם
יצרפיהו ויתחתו על קנקנו מי הוא זה ואיזה הוא
ויקתוהו למורה, לחתן, למוכיח, וישחיתו זרעם לדור
דורים ראיתי ונחמתי אשר עשיתי, ואקלל את נפשי
על כי כאתי בהעסקים הנכזים האלה מידעי כי רעה
נגד פני. עת יורע הטק לאבותי, קצפתי על הסנות
וזרתי

ביאור והנית עור מקום להתגדר בהמאמר הזה
לכן נראה לי לאמר כי ר' הוגא משרש המקרא
ודורשו כך, מניח לאדם מה שיחוו יוצר הרים
וברא רוח פי' הקב"ה מברר עסקיו של אדם
ואומר לו הנך יוצר הרים ברמיונך כמו' מהרר,
שטעסו מרבה רמיונות עד שנראה כהרים תלולים
זה על נב זה, וסואת התרהורים רעים, והגשו אך
רוח ואפס וכן יאמר האשכנזי (ער בויט לופט שלעסער).

מחזה מול מחזה

ווריותם הלאה בשאט נפש, ככה תתהולל בן תמותה
נכר פחו כמים בכל חפצך ומאויך אחר אשר תענוב
כיום תקע נפשך סמנו סחר, ואשר תבחר בבוקר תבוהו
בערב, וכטעשה נעזריך, כן מעללי שכתך, מערש
ילוחך ער פתח קברך, ישתרעון אך רוכסי הרי עמל
ויגון המעולפים בחרולי פתות נוחם, נערתו חצני
מהטנרנות, ונאשתי על הקערות והמטפמות, ושמתני
פני אל השולחן המלא נחת וערנים, והנה קול אמי
סתלך בבית הכרים, דורשת מהאמה הקערות וצקת
באין המונות, שמעתי ופני נחורו בסיר, ובטרם נדרשתי
הורתי על פשעי, כי קצרה נפשי בעמל האמה ואמרתי
לאמי הרפוי מואת העלובה, בי אמי העון, שמעהו תספר לאבי
ויסרני בשופים זה פעם רביעית, קסתי, ובעינים מלאות
מים, יעמתי אל השלל והמה המנרנות הנפוצות על החלון
ומלאתי את פי וצלחת בנרי החמורות והייתי אך שמח,
כי אחת אמרתי, הילרות תנחם מהרה, ומזה תמחה
כרנע הרמעה מעל פניה,

(7)

הסעודה,

וכל אלה לא שוו לי בראותי כי רר היום וארכו צללי
ערב והשמש נשקפה מירכתי ים, כיריר נאמן המביט
אחריו בעין תונה ורחמים, כהפנותו את שכמו ללכת
מאתנו, ארה לא ישוב, וכן תענס נפשינו כהיותינו
בני ששים, ותכון לקראת הימים אשר אין לה הפץ בהם
במס השביע רעבון תאוותה וכל עשחונותיה תשאנה
מעל, ואבותי הרחוקים מהנות לבי עתה, והבלתיים
יורעים בצרות נפשי הקשורה בעבותות הארבה בהמוער
הנכסף הוה, הכיאו עור שמשו בעור יומם כצותם את
המשרתים לסגור החלונות הנשקפים על פני הרחוב
בלחותיהם עץ, לאמר לא תשורנו עין זר, מדי יעברו
לפני החלונות בשכתינו על השולחן, בעור

מחזה מול מחזה

בעור יומס'. היו עור בסמיב עתותי המועד ההוא אשר
שכנה עליו עננה מאו הבוקר, וסטרות עוו נתכו בו
ארצה באין הפונות, ועתה טרם צאתו בהיר הוא
בשחקים ותופע עליו נהרה. כן ראינו שמה במחזה
(מהעאטער) כי יורד המסך (רעד אקט) בטרם יפנה
החווין האחרון (ריא לעצטע שצענע) היפה בכל חוות
הארבע. אשר במשחק שמה. והרואים כצחוק ילבשו
שמה ישתאו וידמו, כמקרה היה יקרנו בעליל (אין)
רעד טהאט) נס פה בהליכותינו בערכות החיים לראבון
נפשינו. וכן העלו הנרות ובני הבית ישבו על השולחן
ופניהם נהרו, משותתים איש את רעהו ברוח צהלה
ואבי בראשם כסלך בנרוד, הנביעים התהלכו סביב
סביב ופיות עשרים פצחו רנה בומר "ששנת יעקב"
ואנכי עם ילדים אחרים בני השכנים מפזים ומכרכרים
בכל עוו ועונים אחרים על כל פרק ופרק "המן, מרדכי,
בכל בחנו, והרלת עורנה תסוב על צידה מירי מביאי
תמנו. ומכאו לקבץ נרבה, באו אנשים זקנים
מלונשים בכנרים ובידיהם נביעים כסף לקבץ שקלים.
באו נשים גבירות וכיריהן מטפחות משי לאסוף אנורות
כסף, באו נשים צדקניות לקבץ פרוסות חלה, באו
משרתי העיר לקבל דמי פורים, בא כל איש מר ומצוק
לבקש חסד. באו דרשנים אשר עמדו מלדת ויגירו
דמוים כנגלה * אשר אין להם שחר, ואכותי ענו

את

* הנאון מוילנא ז"ל נסע פנים אחת בלית תלמידו הרב
ר' חיים מוולאין ז"ל ביום שושן פורים מסעת השול
(שפאצירפאהרם) בדרך העולה לאשמונע, ופנשם
במלון אשר עמדו שמה לנוח. רדשן אחר אשר הלך
לתומו עטוף בטליתו ומוכתר בתפיליו. ויבקש מהם
נרבה כי לא ירע מי המה. ויאמר לו הרב ר'
חיים, ואמר נא לנו מע"ל תורה אחת מעיני דיומא
ונתן

מזוהה מול מזוהה

את שלום כלם בסתת ירם. איש איש לפי כבודו ברות
גדיבה ובפנים נרצום, וילכו שמחים ושבעי רצון. ובין
כה וכה רבה המסכה מרנע לרנע מרעים אהובים
שארי בשר מדביתם עניים תמימי דרך, ואבותי התכבדו
בכבודם והושיבום על ימינם עד אפס מקום, הוי
התשובנה עתתי כאלה. ימים המורים מימינו, ימים
אשר גם הארם ראה בהם אך ללבב ולא למעטפות תהלה
וסלבושי כבוד, ימים אשר לא התנאו בהם הישרים
כמונו היום אך בקרבת עשירים מולי שלמה * אך
חתם והורא אלקים באמת הוא היה הנכבד ואך לפניו
פנו מקום בראש כל שמחה ומסכה .

ובן הנישו הרנים אל השולחן, חמוצים, מתוקים
והי'ש הלך למשרים להמסובים, ואנחנו הילדים אשר
היינו במספר ששה או שבעה. כי כל אחד מהבאים
הביא אתו את בנו. עשינו חשבונות בנפשותינו מכל
החמודות ודגעימות הכאים עוד לקראתינו בלילה
ההוא. כי היינו מנשאים את נפשותינו לחיות עוד
במשחקי מחות הפורים. ונאכל עוד מהוכחים ומהמטעמים
אשר יעלו עוד על שולחן אבותי, גם דברנו מלבתינו
אל בית כחירי יוריו אבותי לשמות גם שמה .

והנה

ונתן לך, וישאים הדרשן לאמור מנין להמדרש
כי נורת הפן נחתמה אך כטיט ולא כרם
ולא ידעו לענות אתו, ועין ויאמר בגדל לבב
הלא מקרא מפורש הוא במגלה, וכתב
לאכרם, חיבה בת שתי מלות היא, לא כרם
ויתני לו זהב, והדבר נשמע בכל הקוד ויהי לנס .
* טעם מול שלמה אדר הפשיטון, מיכה ב' ה' מלשון
ומל ה' את לבבך, וענינו פאן דעם קידרן
נעקלודעטען ציהעט איר דאס גאלע קלייד
העראב, ואין פה המקום לכאר באריכות .

מחזה מול מחזה

והנה טרם כלו לאכל את הדגים נדרטו אחרים מאתנו
מקמל היום ומרוב מאכל, ויעלום על המטח וישנו עד
הבוקר וכן נמו שנחם אחר אחר אחר, זה עצר כח
לשבת עד אחר המרק וזה היה סקמך בהבטא עד כי
אכלו הצלי, ואך שרירום מאתנו התחוקו ככל מאמצי
כח להיות ערים עד אם כלו לאכל, וישנו גם הם, ואשאר
אך אנכי לבדו לראות שמץ מכל אשר קוטה נפשי
לראות בנשף חשקי זה, התחוקתי לענות עוד אסן
בברכת המון ואסרתי ללכת עם אבי לבית אחר
מידיו אך רגלי געו תחתי וגם נרו כאשר יגור הקנה
במים, כשלתי בהליכתי, קסתי, נפלתי, הוספתי קום,
נפלתי שנית, ובאשר נפלתי שם נדרמתי.

כן געשה שקר כנפשותינו מחשבון ימי שנותינו
שבעים שנה, זה ימות כעצם תימת ילדותו, זה
כבהרותו, זה בהיותו לאיש, ואך אחר מני אלף ינוע
למספר האמור, וגם או לא וסיק לראות ככל הטוב
אשר שער בנפשו,

(8)

שושן פורים

הלילה חלף ועבר, והשמש יצא על הארץ והופע
נהרה לבית אבותי בעד כדקי רלתי החלונות
(לארען) ותקם ראשונה האמה ועיניה ראו ורות
ראתה בני הבית והקרואים אשר פגרו מלכת אל ביתם
שקועים עוד במצולות השינה, ומגנררים בגרונם וריח
הי'ש נודף מפייהם שוכבים הווים על פני הארץ כחללים
בשרח קטל, כי נפלו כאשר הלכו, ראתה הקערות
והכוסות מגופצות כאבני ניר, השולחנות מלאים קיא
והפוכים, אחריה קמה גם אמי וטרא המהפכת והניעה
ראשח, ויקם גם אבי ורעמו פניו, הקיצם והוכיחם על
פניהם

מחנה בול מחנה

מנוחה על כי הפרונו על מרתם המול לשתות, ויקומו
בכבודות ויחמשו כגדיהם, זה מנעלו, וזה חגורו, וזה
מצפתו, ויהיו כחולמים רצים אוש לביתו, קמחי נב
אנו ומורשי לבבי נתקים ונס נבוכים כ לא ירעתי
בקומי מה היום ומה שמו, וכמעט יצאה נפשי בהורעי
כי שושן פורים היום, בחוגיון נפשי לבשתי שמלותי
ואתהלך אט בלב רגו וכרוח סרה כועוס ד', התבללתי
בשפה רפה ובפנים וועפים, ובין כה וכה השנבה האמה
את הסדר בבית על כנו הראשון, ואו הראתי לדעת
כי לא נשאר מכל כבוד ווס העבר כ'א מפה על
השולחן, ועון המטפחות אשר לא הוכחתי עוד עליו
כי לא נרע המיל עוד לאמי, ביום ההוא לא יצאתי
חוצה כי הייתי עיף ויגע טעבודתי אמש והודרתי
לד' כי נקי אנכי מהליכותי להדר, ויהי כאשר השקפתי
בער החלון וראיתי חבל שבורים עוברים בחוצות
הומים עוד מיון ומצחקי הפורים נחפוס עוד לבא
אל תבתים אשר לא הספיקו לצחק שמה המול
ותחל רוח הפורים שנית לפעמני, ואמרתי האח, עוד
הג לד' גם עתה ואשמה גם היום אך ששינוי זה
נקטף באכי בראותי כי הריש דובנא (בעהעלפער) בא
לחובלני אל החדר, ולולי האמה עמרה בפרץ או
כבר הצעדני לפני מלך בלחות הוא רבי. אשר רחמים
בל ידע, כפרה פניו כבוס מוס חיים ובענת דבש
וילך לו וואת היתה כל טבטו (וייגע וואהרע אכויכט)
ואשב כל היום משמים בכתי כנצול מפי האוי על
כלו רפיקותי ועל שברי המנות ברוח כחה ובנפש
ענומה, כורמיה, המקונן על משואות ירושלים עוד
קדשינו, כן, נעצבים אנחנו כהיותנו בנו שבעים שנה
והמות אץ להנחנו בדרך עולם.

וכן פנה גם היום הזה הנוחם האחרון ולעת ערב
והגה גם בלהה, כי אמי אשר עינה צופיה בכל, ספרה

וגם

מחוז מל מחזה

וגם קפלה את הספית והמטפחות וכראותה כי
התכונה השתים דרשה אותן מירוי מירעה אל נכון
כי באשר הקערות השחים, שמה גם המטפחות
אול החבל בתר הרלי, ותאכרנה יחד על ידי, ותירוש את
בשרי בשוטים עד נוב רם וגם חיותה לי עוד חיות
קשות ליום סחר, ויהי כהשיבה ידה טמני
עלתו על מטתי באפס תקוה לשמות עוד, נענה ונעצב
דוחי עלי עטפה ונפשי עלי שחה כוקן העולה על
מאתו אשר כל יוד עוד ממנה, ונדרסתו וישנת עד אור
הבוקר, עד כי הניעתיני יד הנבל, והוא ריש הרוכנא
כמלאך האכזרי את שובני קבר להביאם במשפט
לפני ארון כל, הביאני אל החדר, ואוסר שמה על
לכתי ברחובות, על אברן הקערות והמטפחות, על
הודונות ועל השגנות, ועל כל נעלם, והרב סכת
המוסר הזה על אשר יסרוני בכיתי כאשר ידבו
רמי שלום הסחורה כלה - על רמי הקריסה (האנדנעלט
(9)

החתימה,

כן חלפו עלי יומים השנים החמורים האלה ברעם
וכרעש ובתוכות אין מספר והמין מקרים אשר לא
שערתיים בפור משנה העברה, כי קצרה נפש האדם
מהשכל אל רעה אחת למען ידע להסתור מהשנית
היום יסול בפחת וסחר ילכד בפח, וכל ידע להשמר
באשר כי כל אסון בשם הרש יבנהו, ולכן רבים המה
היקושים וקישו בהם בני האדם ולא יחכמו להזהר
עוד עד מותם! הוי בן אוני, ילוד בני חלוף, הרף
חקור בספרים חרשים גם ישנים להשיג מהם ארחות
חיים ותוכחות מוסר בלהג הרבה וביניעות בשד *

(*) מררש קחלת יא) ויתר מהמה בני הזהר
מהומה שכל המכנים בתוך ביתו ויתר מכיר
ספרים מהומה היא מכנים בכחו,

מחזה מול מחזה

שור פה בשפל בירכותי ביתך אל ילריך הקטנים
אשר אתך באהלך, ויאמרו לך מה האדם ומה
תחבולתיו מעלליו וצפיותיו,
חנני ה' בכך וככת ומשניהם למרתי לדעת בעורם
כנעור מצחקים בחלוקי אבנים ובחול, את תהלוכות
ימי אניש ותהפוכות מסבותיו מיזם צאחו מרחם עד
שובו לעפרו, הוא בעורנו בן חמש רכב על מטהו
ומלא ירו בשוטם כעגלון, בנה בתים, עשה חנויות
וימכור סחורה ככותר, חגר הרב, חבש מבכעה, ויצא
המערכה ויריע תרועה גדולה כאיש נכור חיל בהצותו
את אויביו, ופעם התעטף בטליתו וידר לפני התיבה
והרעים בקולו נפלאות כחזן וקן ורגיל, וישורר מנגינות
כל נרדן, מערכות, הקפות, נשא אשה הוליד בנים
ויגדלם וינשאם ויולדו על ברכיו בני רבבים, ויקונן
וירונן, ולעת ערב הלך שחוח כאיש שיבה מווקן,
והיא עשתה צלם תבנית ילרה קטנה (איינע פופע)
בבקר בבקר, ותהי לה לבת ותשעשעה על ברכיה
כאם רכה, בשחר פרשה כפיה לאמור מה אעשה
לבתי ולכל החליאיה! בצהרים רקרה ותצא במחול
כי הביאה אותה בכרית הנשואין, בשעה שלישית
קראה הסילדת, כי בתה הרה ללדת ותקש בלרהה
ובן ערכה כל מחוות החייב עד קרוב היום ותישן
כאשר נפלה, גם השכילה להוציא מידו בעדמה
רבה, הפרוטה כמוני היום את השקל, סוף דבר ילדים
ישישים אנחנו, ואשר עשינו בילדותינו למנער
נעשה בימינו ימי הבינים למרבת, השכל לא וצמית
ולא ישנה כ"א יכחן וילמוד לדעת את כל אשר
עברו עליו כימיו הכפורים ימי טסה וטריבה, אך לא
מפי עוללים ויונקים לבד ואלפינו כראינו, גם מעוף
השמים ומחית הארץ יחכמינו יוצרנו אמר לפנים
הכווי (איוב ל"ה).

איש

מחזה בול מחזה

איש היה בארץ יהודה אחיאב שמו, ויהי האיש חס וישר
מאוד וירא אלהים מרבים ויגדל מכל בני ארץ הגלעד
אשר היו אנשי מקנה ובעלי נכסים רבים מעולם
ולו אך בת אחת ושמה אביגיל, עלמה חסודה יפה
להלל, וילמדה אביה לאהבה את ה' וליראה אותו
כל הימים, ולא נמצאה כאביגיל בכל כנות ארץ
יהודה, כי עלתה בטובה וכיפיה גם על כל כנות
ירושלים, ויחמרהו רבים מבחוריו חסר מכני רכי
המלך לקחתה לאשה, ולא אכה אביה לחתה להם
בטרם יצדפם אם יראים המה ר' באמת ופרים מכל
רק גם במסתרים, ויהי היום ועש אחיאב משהתח
בכיתו ויקרא מהבחורים ארכעה, אשר שלחו לדבר
כתו ויאכלו לפגיו לחם ואביגיל ישבת מטולם
ויהי כטוב לבם בין אשר אחיאב להביא את העורב
והקוף אשר אתו בבית לצחק לפניהם, ויתהולל
הקוף לעיניהם כמעשהו מלירה (פאן רער נאמור)
להרמות במעלליו למעשה איש ופעולתו, שחק
רנו, עוה פניו, מלא ירו בקשת ויר, והעורב לעמתו
לענ כלשונו רברי כלע כאיש וקן מעטו שינוי, כי
כן למר מאו לשלל כל מלה הקשיבו אוניו ויצחקו
הקראים מאד ויאמרו חי נפשינו כי השנים האלה
ישמחו החיים, ולכן אחכם ישבו המצחקים האלה
בית איש מכס ימים שבעה, אשר אחיאב, וכלות
כל שבע ישובון אלי וישבו גם אתי ימים אחרים
בטרם ישובו אל השני, כי חמדות המה גם לי
ויצו על עברו ויוליכם השנים אל בית הבחור אליהו
כי הוא היה הנכבד בהארבעה האלה, ואביהו על
הצבא, וישבו אתו ימים שבעה, ויהי בכלות הימים
האלה, וישיבו אל בית אחיאב ארוניהם כמדובר
וירא את הקוף אשר היה באמנה אתו נזיר יין
ובלכל נפשו אך כאשר השאירו הנערים משבעם
נהפך

מחזה מל מתח

נחפץ עתה לסובא ויין ווולל בשר, מכה העברים
וימרוט שער ראשם, נוער בהאביונים הבאים לבקש
גדבה, ולעומתו העורב אשר שח מעולם אך דברי
שלום ואמת ירבר עתה כשבו אך נבלה ושירו
ענכים ישיר, אין נפשי אל אליה, אמר אחיאב
אל בתו, מאסתייהו כי כסליו מלאים נקלה וכל
רבר בליעל יצוק בו, תצדק בשפטך, ענה אבינו, כי
לא ירכרו ויעשו היצורים השנים האלה כ"א
אשר ישמעו ויראו מאשר אתם בבית, ויצו אחיאב
על עברו ויבא את הקוף והעורב אל בית עוריקם
והוא נכור חיל גדול מאור לפני ארוננו, וישבו אתו
שבעת ימים וכשובם אל בית ארונם נלו גם את
קלון עוריקם לפניו, הגידו את כל אשר בחבאו
ולא כחרו כל שחיתיהו, הקוף התנפל על כל
נערה ואשת חן הבאה הביתה וינשקה וינל שוליה
על פניה, והעורב קרא, גושי אלי הופה בנשים
יעלת חן ואילת אהבים, עשרה זהב אתן לך לאתנן
גם בזה נעלה נפשי אמר אחיאב לבתו, כי רוח
זנונים בקרכו, וישלחם השנים גם אל השלישי
והוא ארונם אשר על הבית וישבו גם אתו ימים
שבעה ולא הביאו אתם כשובם אל ארונם רק
מעללי תרמית ופסע, הקוף שחק כל הימים בקוביא
(ווירפול) והעורב מצעק ואומר כל הימים, אחת
ואחת אחת ושתיים שתיים ושלש כדרך המצחקים גם
בוה לא בחרה נפשי אמר אחיאב, וישלחם השנים
אל הרבועי והוא שלמון בן אחר הסגנים וישבו גם
אתו ימים שבעה, יהי כשובם אל אחיאב הראו
אותו לרעת כי רוח אחרת את הבחור שלמון, הקוף
אחו בירו כל הימים עט וגליון, וגם שרט על ספרים
את זה פתח ואת זה סגר, ויקרם בלחמו כל נודר
והעורב קרא במו פיו שלום, לכל הבא אל הבית
ויברכחו כצאתו, זה האיש אשר רצתה נפשי בו,
ישראל

מחזה מיל מחזה

ישראל אשר בו אחמאמר אמר אחיאיב אל בתו אכיניל
קחיהו , הוא יהי' לך לאיש ואת בתי תהי לו לאשה .
המות והחיים

שמה בהמלון אשר במסלה , היוורת לעמק הבכא
נפגשו יחד החיים והמות וימצאו שמה את הטוב
שכרופאים אשר בא שמה לרפאות את הבעלים אשר
נחלו זה ימים שלשה והוא איש בריתם מעולם , לא
אחת ושתיים הפריד בין העצומים האלה בהלחמם
יחד על ערש רוי איש עשיר , נזר אומר ויוכיח בין
שניהם ואת דבריו לא הסירו ומרבים היה באותו להשליטם
יחד , וילאה למצוא עת מצא ויהי אך ריב ומדון ביניהם ויהי
בראותו עתה כי נוערו יחד לתוסם במלון הזה ויאמר
בלבו , זה היום אשר קיימי להכיאם כבדתי ולרצותם
יחד , ויאמר אל המות , עד סתי תהיה כועף את
אחיך החיים , והוא לא נמלך רעה מעולם וגם הוא
הכבוד כי הוא יצא ראשונה טבטן הבריאה , אני
שלום , ענה המות , דבר נא כאוני החיים ויהי אם
שלום יענח גם הוא , הגני לאהבה אוהו כל הימים ,
וידבר הרופא כאוני החיים ויאמר , ראה וגם ראה
אחיך המות שלחני אליך לאמר , אם ישך לבא
אתו בכרית , שלום יעשה לך , ועתה למה תחפון
במשטמה ולהרבות חלודך חנם , ויען החיים ויאמר
ואככה אוכל ראות פני ולדבר אתו שלום בעוד ירו
שלוחה להמית אשר אחיה , ולמחון אשר ארפא , וכן
לא יחון פני כל חי כלה , גם בכרות אחו ברית ,
ויען הרופא ויאמר , שמעני אתה החיים וישמעך
אלהים , המדם חרע כי לולי אחיך המות או לא
נשאר אדם בארץ , ולמה ? הלא תראה ענה הרופא
אם שנות אנוש אך שבעים שנה , ורגעי ארץ , שמנו *

וכן
*) כן יקרא המשורר לפי דעתי את בני האדם
עמה

מהות מול מהות

יבין לו כלי ועם ורבואות ופיל, למען הרחיב נבולו ולרכוש
הזן אשר אחרי יאכלנו, ומה יעשה האדם וחי לעולם. הלא או
לשנים תצר הארץ * וינשם (אוניד האמטע ענטשעלט)
בקנאותו לבטחות חיו חיה ער כל תושב ממנה לא כן
עתה כי יראה אך צלימו עלי חלר, יבצע אך בעובר אורח
יכה כל אשר יפגשנו בדרך ויחיה הנותרים, צרקה
ברכרך, ענה החיים ידעתי את האדם ואת מעשהו כי
ברע הוא, האחר ימית המות, ושנים תמתינה ודיו ואשר
ישיב גם ידו מבלע ואמר הלא יומו ולא וימות

או

שמה תהלים ליה ועל רגע, ארץ ידברו, מהותם חיים
חיים קצרים כבעלי הזבובים הנקראים (עפהעמערע)
אשר כל יחיו ב'א יום אחד והמה הנקראים בקהלת
זבובי מות מהותם נכונים למות בהולרם כאשר
יקרא כל איש העומד למות בדין. בן מות, והמה
קטנים מאוד אשר כמעט קמה העין לראיתם
ובכל אלה יבאישו שמן רוקח, בתואר הזבובים
האלה יקרא האשכנו כל דעה עוברת והבלתי
קיימת (ראם איז איינע עפהעמערע) .

* וינשם מלשון נשמה כדרך בנין הכבד להורות
על הפך הפעולה כמו בכל תבואתי תשריש
מסעף פירה בו וכן דעתי לבאר שמה כמדבר
כ'א ונשים עד נפח ולומר שהנ"ל הוא מהשורש
מלשון נשמה ואיננו נ"ל אין מרכיב מרכיבם
בעדם, ומקור הוא מכנין הכבד והחירק הגדול
הוא במקום צורה ואת מצויה מאוד ואין בו
זרות כ'א פתחת הלאו ואחריו דגיש, וכן
נראה לי לבאר מלת ונירב, ולומר המ"ם
איננו מכניו יחס הפעול כ'א מיהם כנו
הקנין, ואין בו זרה כ'א פתחת הוא'ו וטעמו
(אוניד איהר פקדוואלמונג) ובעם ונשים (מאן
האטע ענטשעלט) מהפעלים שלא נודע פעלו.

מתות מיל מתות

או ה' ינפנו ולמה זה הכל אינע * וימחר הרופא ויהלט הממנו, ויאמר אחיך המות, ויאמר החיים אחי הוא קחהו אלי, ויצא אליו המות וינשקו איש את אחירו, ויעלו במרכבה אחת, ויסעו לדרכם, וירד השלום היתה על הרופא וישנס את מתניו וירץ לפניהם עד כואכה חצר מות.

כיאורים על מנלת אסתר

ג' ד' ויהי באמרם אליו יום יום ולא שמע אליהם וינידו להמן לראות היעמרו דברי מרדכי כי הגיר להם אשר הוא יהודי, כבר צוהו קדמאי רקדמאי מה ראה מרדכי להתחרות את המן ולהביא את עמו בסכנה, ומה הוא התנצלתו לאמור אשר הוא יהודי ודרשות חז"ל כי צורת עבודת כוכבים היתה חקוקה לו בכנרו או במצנפתו בלתי מספיקות עור להחרת השאלה הזאת, לכן נראה לפרש שפקודת המלך להשתחות להמן היתה אך על העכרים לכר כי שלשה מנלות היו שמה בשער המלך הראשונה המה משנים חסנים והשופצים יורעי רת ורון והמה נקראים כלם בשם שרים, שניה לה המה עושי מלאכת המלך בענינים מדינים, גובים המס ומענישים המורדים ועור עבודות כאלה ונקראים עבדי המלך והמעלה השלישית המה המשרתים המשמשו את המלך בביתו ורצים לכל אשר ישלחם לקרא ולהביא והנה כגדון ריון נראה בעליל כי המלך צוה אך על העכרים להשתחות להמן ולא על השרים ומרדכי אשר

*) מרדכי תנחומא סוף פ' ויצא) ויחר ליעקב וירב בלבן, ראה מה א"ל בחרות אפן, לא אמר לו אלא מה פשעי. ומה חטאתי ואלו דור בפיוסו שלא אבה לשלוח יד כשאויל כתיב כי אם ה' ינפנו או יומו יבא יומות או במלחמה ירד ונספה, לכן אמרו קדרנותם של אבות ולא פיוסם של בנים.

מחזה מול מחזה

אשר וכה לגדולה לשבת בשער המלך היה כוראי אחר מהשירים, כי כן מצינו אשר אך וקנים ונכבדים ישבו בשער המלך וכן גם בשער העיר כמו וקנים בשער שבתו, ולכן לא מצא מרדכי עצמו מהויב להשתחות להמן מטעם המלך כי עליו נאמר יושב בשער המלך לשון גדולה, ועל העברים נאמר אך וכל עבדי המלך אשר בשער המלך, ולא נאמר היושבים בשער המלך, מהותם אך עבדים עושי מלאכת המלך (אמטס לייטע) והמה משנאלם מרדכי מהותו יהודי התקנאו בו וירצו להשפיל כבדו ויוכיחוהו למה לא ישחחיהו גם הוא, וכראותם כי אין שומע אליהם וינירו להמן לראות היעמדו דברי מרדכי בו הגיד להם אשר הוא יהודי, פי' ואת עשו לו אך מאשר הגיד הוא להם פעם אחת לפי תומו אשר הוא יהודי ואת היתה בזמן מוקדם ולא אמר זאת מטעם התנצלות, ויחכן כי נחם מרדכי על זאת כראוהו כי נהכזו לו עבדו זה ההצדונים לשנוא אותו ומטעם זה צוה על אסתר לבלתי גלות את עמה ואת מלכתה למען לא תיקש גם היא בגלל שם אומתה והמן הבא מודע אנני אשר היתה לו שנאה כבושה מאז על היהודים הטיב חרה לו ויבקש תואנה לאבד אותי עם כל אמתו בדרך מלשינות מצד אחר ולא מצד כי מרדכי עובר מצות המלך אחר כי לא היה בגלל כסוג עבדי המלך כי היה אחר מהשירים ואון לי בואת אשר ירא המן לשלוח ירו במרדכי בעצמו, גם אוהביו וודש יעצוהו אך להפיק רצון מהמלך בהרבה הוה כמו שנאמר, אמור למלך ויתלו את מרדכי ולו היה אחר מהעבדים או לא היה לו לברכר כרכורים רבים בסביל נכוח כוח - ד"א ומרדכי ידע את כל אשר נעשה כו' ויצא בתוך העיר ויצעק צעקה גדולה ומרה • לפי הנראה תמוה מאוד איך לא ידא מרדכי מלצעוק ולעורר

מתוח בול מתוח

ולעורר שבר בחוץ אחר בו כבר גור המלך, ושנית לא
נאוה לאיש כבוד בזה לעשות בדרך הנשים והקטנים
לחתמטר במקום רואים ללא הועיל, לכן נראה לי
להצדיקו בהרבר אשר קראתו בספר רברי הימים
(לאביסוניעו) ארץ אשר מעולם בגולה לא הלכה
ומרגיו ארצות הקרם כמו נכוכהצר וחבריו לא ערו
עליה מעולם והרתות הקדומות (ויטען) אשר נפרצו
או בכל ארצות הקרם וחאברנה ע"י שטף מלחמות
רבות וכברות תכבנה עור שמה על כנן הראשון
ושמה יחשב ער היום לכבוד מלכים באם יעטרו
המון אנשים מבקשים לפני שער המלך וצועקים מאו
הבוקר ער הערב קול גרול ולא יסוף ובאשר ימעט
מספרם ישכרו אנשים כסחור רב מרכוש המלך
להרבות צעקה ותהינה לקיים מה שנאמר רבים יחלו
מני גרים, וכן מצינו, על חומותיך ירושלים הפקרת
תמיד לא יחשו, המוכרים ה' אל רמי לבס -
(י"א שם) ואני לא נקראתי לבא אל המלך זה שלשים יום -
תמהות שנים בהטעשה הוה הראשונה איך לא ירע
מרדכי אשר היה מיושבי השער פקודה גלויה בואת אשר
ירעו גם בני העם, ושנית למה השיבה לו אסתר כי לא
נקראה זה שלשים יום ולא ענתה בפשיטות, לא נקראתי -
לכן נראה לי לאמר כי הנורה הואת לא פשטה בוראי
גם על המלכה הנכורה כי לא יתכן אשר המלך יחלל כן
כבוד אשתו היושבת לימינו ולכן בצדק צוה עליה
מרדכי לבא אל המלך ולבקש והיא כראיתה כי לא
נקראה אל המלך זה שלשים יום וחפטר מאד מן
המלך כועף עליה וכנכרה נחשבה לו ונגללת גם
היא בהקודה הואת לכן השיבה לו, ואנכי לא

נקראתי זה שלשים יום -

ביאורים על מדרש אסתר

מדרש מגילת אסתר א) אמר ר' שמעון בן יוחאי

בשלשה

מחנה בול מחנה

בשלושה מקומות הקב"ה מזהיר לישראל שלא יחזרו
למצרים הראשון שנאמר (שמות י"ד) כי אשר ראיתם
את מצרים היום וגו' והשני כתיב (דברים י"ז)
וה' אמר לכם לא תוסיפין לשוב בדרך הזה עור והרין
ג' רכזוב והשיבך ה' מצרים באניות .

מתנות כהונה) היו שקללם בכך ששיבו על כרחם
מבלל שבלאו הכי אסורים הם לשוב שם נפלאתי

על כבוד הרב אשר לא השפיל לראוה לסוף הקרא בדרך
אשר אמרתי לך לא תוסיף עור לראותה כו' (שם) בשלשתן
כפרו בשלשתן לקו הראשונה בימי סנהרב שנאמר
(ישעיה לא) הוי היוודים מצרים לעזרה ומה כתיב בתריה
ומצרים ארם ולא אל . שנית בימי יוחנן בן קרח שנאמר
(ירמיה מ"ב) החרב אשר אחס יראים ממנה וגו'

והשלישית בימי מרכינות יחזיק עצמות ילרה אשתו
בליל חשעה באב והיו כל ישראל אבלים נשחק הולך
בתנוכה אמרו ישראל גדליק או לא גדליק אמרו
גדליק . וכל מה רבאי לימטי עלן ומטי גדליקן אולון
ואמרין לויטנא ביש לאשתו כי אתאי אשכחינן

דהוי עסיקין בהדין פסקא ישא ר' עליך גוי כו'
הקפזן לגינותיו והדגן . הרב לא פרש פה מאומה

ורבוי המדרש פתומים פה מאור בי אין סגור
מקום מעשה מרכינות שימנה לפעם שלישית מכפירתן

בלאו לא תשובון לארץ מצרים, לכן עצתי אמונה
להקורא לעין המעשה הזה במסכת סוכה ר' ג'ב ומצא

מפורש כי זאת נהיית שמה באלכסנדרו של מצרים
אך נתחלק שמה שם אלכסנדרו מוקדון בשם מרכינות

ועיין בל זה בבידוד בספר מאור עינים להאדומי .
מדרש אכתי (ו) איל מרכינות להמן מה לך מחנה

(ווארום ויפצטע) עכיר בלן ספר (אינד ווארד יקצט
בארעד בארדשערעד) איל וכההוא שאילתי לך (ר"ה

אוגר ראס איזט דיר איין וואגערעד) לית אנא חכים
לאבא

מחזה מל מחזה

לאבא (פי' הכי לא ידעתי את אביך בלן וספר
בכפר קרונוס ואת משכחת מאני ספרא דיריה (פי'
ואתה תמצא שמה עור את כלי אומנתו .
ובמסכת מגלה משמע דהמן בעצמו היה בלן וספר
בכפר קרצוס עשרים ושחים שנה, וכבר נסה הקורא
במדרשים ובאגדה למצא סתירות באלה והרובה לתרץ
מתרץ, ולהמבקר הרשות לאטרכי דברי האגדה רובם מליצות
ושעטפות לענינים עמוקים והאיש הנסה מאו להפלת
דבריהם ברבר לצנותם על שונאי ישראל יבין כי לא
מקבלה (אלם 'טראריציאן) רברו כואת על המן ולא
ממסורה אשר היתה בירם כי או היו דבריהם מכונים
כדבריו הלכות איסור והתר , מה שהוציאו עליו לעו
שהיה ספר ובלן לפי שכן תהלוכות ארצות הקרם
מאו שהספרים (דיא בארשערער) היו עולים לגרולה
ונעשים שרים בארץ (פאשוייקן) כי מהיות הספר
(בארביער) מתעסק בוקן הסולטאן שעות שחים ושלש
עד כי יתקנו ויכינו בתער ובצבעים לפי טוב מעם
בני קרם (כי מגדלי וקן המה מעולם) ותארהו במחונה
וישחור הלובן וינתק הצהוב וכלכל רוח ארוניו לבלתי
יקוץ במלאכתו הארוכה כדברי חדות ובמכתמים בחדות
ובשמועות חרשות המצהולות את רוחו ובין כה וכה
יחליק אליו בעניו וינטב את לבבו וישא חן וחסד
לפניו עד כי ינשאהו, ולכן ברצות חו"ל להשפיל איש
צר ואויב כהמן העבירוהו דרך שער התגלחת אותו
ואת אביהו באשר כי הוא השער אשר יבואו בו
לגרולה כל איש תרמית ונבוה כמהו מירעם כי
לכן גדולים באמת לא תהי פתיחות נפש כואת
לחפון באברון עם גרול על דבר נקלה כואת ואשר
הוכיר שם קורינוס, קרצוס, היינו אך לרונמא כי
להראות שהיה ספר נם במקום קטן ושפל כמו
שאוברים אנחנו בדרך לעג (ער איז איין בעדער
שם

געוען אין ווסראן)

מחזה מול מחזה

שם ר' לוי בשם ר' שמואל בר' נחמן אמר כתיב (דניאל ו')
ושער ראשה כעמר נקי. שאין לכל בריוה אצלו כלום :
מתנות כהונה) אין לשום אדם חוב ופתחון פה עליו
לאמר לא שלם לי את זאת :

ואני אענה אבתריה שהמאמר הזה נובע מהא דאמרי
אינשוני עד האם ניס אוני פול האר אויף ויין
קאפ וויא פיל ער איזט שולדיג ועוד מצינו שהיה לפנים
הדת ברומי שהבעל חוב נכה חובו גם משערות
הראש באם שלא היה לו לאשר גשה בו במה לשלם ג'
שערותיו לעשות ממנו פאה נכרית (פעארוקע), ועליו
נאמר שער ראשו כעמר נקי הוא שאין מניע ממנו לכל
בריה כלום. שם א') ר' הושעיא רבה אומר שהיה עשוי
(פ' הכסא של שלמה) כטירכי מרכבתו של מי שאמר
והיה העולם (הקב"ה) (מתנות כהונה) כטירכי מצאתי
פרושה כרמותו ודיק מרכתיב גדול. ולי נראה שטעמו
שלשת הצלע (דרייפוס) טראך .

שלושה בלשון יוני , וכן יש פ' ויצא ס"ח ריש לקיש
אמר תרכיסא של ג' דגלים הראהו ליעקב כמאמרם
על כסא ית שלא נשלם עור הכסא , וכן מצינו
שהכהנית הנרולה ואם הגביאות פיטיא ישבה על
שלשת הצלע כהנבאותה הנקרא (רעד הייליגע דרייפוס) .
שם א') בששית (פ' במעלה הששית מכסא שלמה)
לא תקח שוחר (פ' בעלותו על המעלה הששית
הכריוו לפניו לא תקח שוחר) וכן הוא אומר וירוח סוה
ומוה אל מקום השבת. נראה לי שהמרדש מפרש פה טעם
מלת וירוח לשון לקחה כמו שפירשו , וירא לכרובים
תבנית יד אדם תחת כנפיהם . שהוא כינוי ורמז למדת
הצדקה הנלקחת ביד , וכן נקרא גם עתה בתוך עטנו
לקיחת השוחר בשם (לאפקע) :

שמה ב') אמר ר' תנחומא נבוכרנצר שחיק מחק סגל
כל אוצרות העולם והיתה עינו צדה בממונו ,
בין

מחזה מול מחזה

כיון שנטה למות אשר מה אניה זה לאויל עמר ונור
ועשה סגינות גדולות של נחושת מילא איתן כסף וזהב
והטמינס בפרתו והפך פרת עליהם ויום שעמר כורש ונור
שיבנה בית המקדש גילה אותו הקב"ה הלא הוא דכתיב
(ישעי' מ"ד) כה אמר ה' למשיחתי לכורש כו' ונתתי לך אוצרות
חשך ומטמיני מסתרים. דונמא מואת נמצא כרבירי הימים
למלכי פרס וכבר העתיקו בן ואב בהקדמה לספר ירמיה
ותוכן הרבר כך הוא. בהצר כורש על העיר בכל ותעמוד
בחיל וימיס רבים ושנבה ממנו הסב את נהר פרת אשר
שפך ועבר דרך העיר לצד אחי דחוק מהחומה ויבא כלילה
העודה עם חילו דרך הנחל (נראבען) הנשאר יבש וילכדה:
מגילת אסתר ו') אמר לו דועה נאמן כבר נכתבה
אגרת כלייה על ישראל, א"ל משה אם
בטיט היא החומה תפלתנו נשמעה ואם ברם נתחמת
מה שהיה הוא אמר לו בטיט היא החומה.
א"ל לך והודיע למרדכי מיד הלך והודיע למרדכי כו',
המאמר הזה אומר פרשני, לכן הנני לבארו על
פי מה דאיתי במדרש חזית א' על מסוק לסוסתי, אבל
אגיד לך את הרשום בכתב אמת, אם אמה רשום
ואם רשום למה אמת, אלא עד שלא נחתם נור
דין רשום משנחתם אמת, יהנה ירוע לכל אדם כו'
יש לצבעים אבות ותולדות כמאמרם ו'ל, ארבע מראות
ננעים וכו', והנה כאשר השלג הוא אבי (דיא
אורפארבע) לכל מדרגות הלכניות כן הרם הוא אבי
כל מדרגות הארמיטות, וכן לפי דעתי נקרא הרם
בשם הזה כפי הויל שמה בפרשה תולדות, מן
האדום האדום הנה. ר"י ור"ל ר' יוחנן אמר מיניה
וסן פטרוניה, והוא לפי שטת הרם, פי' עשי
השתוקק גם לרמו של יעקב כו' טעם. פטרוני אב
מהיות הרם אב לכל מדרגות הצבעים האדומים
ו' יוחנן דורש זאת טבל לשון, האדום האדום דמשמע
דאדום

מחזה מול מחזה

הארום ביותר והוא הרם וכן נראה שמה פ' וישב פה' שמראה הארומה ביותר והוא מראה הרם נקראת בשם אם הצבעים הארומים כי שם נאמר, אנדומוס בר יוסי היון עיניהו וזורן ורמין לאסותו, היינו שהי' אדומים כמו רם (וואם ויא אינט דיא אורפארבע אלער ראטהען פארבען), ובסו ידוע כי החוב (דיא שולר) נמשל בפי הנכזאים ובפי חיל' בשם תולע, שני, ורם והוכות בשם שלג וצמר ולכן מה נמלצו רבריהם בהמאמר הזה, משה שאל את אליהו להגיד לו אם נחתם ברם היינו אם הדבר לאחר גור דין וכחוב וחתום על בוריו ואו החתימה בכחינת רם שאין בצבע אדום יותר מסנו אשר יורה לחוב ולא יועיל או שום תפילה ואו נקרא כתוב בכתב אמת ואין להשיב אם קודם נורה או הנה אך בכחינת מיט שמדאהו אך תולדה שלישית לרם כי כהה הוא והנהו אך ככתב דשים בדרך העברה להצטו לפני השופטים ורשומו אין ניכר כל כך וכן אנהנו עושים גם היום, הכתב אשר נכתב בדרך (אצארנע) נכהב כבליע שטיפט אשר נכתב (לבוואלע) הנהנו נכתב בריו שחור בכתב מפורש וכן איתא גם במדרש שיר השירים ה' צח לי כים שנאמר וכני ישראל הלכו בתוך הים ביבשה, וארום למצרים שנאמר ויגער ד' כי אלמא שקרואו את ומרת הדין בשם רם והוכות בלשון צח :

השמיטה ובחקקין בתולות שנית ומרדכי יושב בשער השלך (ב) אין אסתר מנרת מולדתה ואת עמה אין עור די ביאור להמקרא הזה בכל הסון הכיאוורים אשר ראיתו עד היום והניהו עור מקום להכאים אחריהם להתנוד בו, מרבר אשר דבריו נדאים כמיותרים אחרי כי כבר נאסרו בפסוק יו"ד, לא הנהה אסתר את עמה יאת מולדתה, עורנו גם מזור בהמשך ענינו להמקרא אשר ולהמקרא אשר

מחזה מיל מחזה

אשר מלאחריו, לכן נראה לי לכאורו ולאמר כן
נחסר פה המתואר, בשנה, ושיעורו כן, ובהקבץ
בתולות בהשנה השנית כי כן דרך העברי לקצר כמו
ואתה מרבבות קורש, היינו מרבבות הרי קורש,
וטעמו כך, ובהקבץ בתולות בשנה שנית היינו
שנית למלכותוכי בשלושית למלכותו עשה המשתד
לכל שריו ועבדיו ואו כבר מלכה ושתי ואיכ נשאה
לו בוראי בשנה השנית למלכותו והיה גם או כמו
עתה בשנע למלכותו אסיפה רבה מנשים ובתולות
וסררכי ישבנם או בשער המלך וראה כי כל בתולה
אשך הנירה כי מורע היהודים הרחוקה ולכן השכיל
עתה בשנה השנית כחפצו להביא את בת רורו
לכל-הכבוד הזה לצות על אסתר לבלתי הנר
מולדתה לבלתי יודע למלך כי יהודית היא, ועתי-
הקדא משולב אל מה שלפניו, לאחר המליכה
ועשה גם משתת והנחה למדינות ולא נחם על קתנו
יהודית כי השכיל מררכי להסתיר הרבר כי לימד
מאסיפת הבתולות אשר היתה בשנה השנית, ומהיות
כי לא יגודע לכל איש כי יהודית היא לא נותרו
בנתן ותרש ממררכי כי רמו אשר הנתו איש
ור ונכרי בקרב הארץ הוואת ואין לו עשק בעניני
המלוכה ומה לו אם ימלך אחשוורוש או אחר, וכן
רעת אכן קורא וחזיל במרדש רבה שירא מררכי לגלות
את עשה מן ירחיקה מהמלוכה כי רבות צרוננו
מנעורו יאמר נא ישראל:

